

Samen Bouwen aan Beteren Buurten

Propositie Regio Deal Rijswijk en Den Haag

In het Regio Deal gebied wonen **136.088 inwoners** 22% van de totale bevolking in Rijswijk en Den Haag

Rijswijk / Den Haag, oktober 2024

Inleiding

De gemeenten Rijswijk en Den Haag nemen het voortouw in de aanvraag voor de Regio Deal, 6de tranche. De aanvraag weerspiegelt de gezamenlijke inzet van (maatschappelijke) organisaties, beide gemeentebesturen en hun inwoners. Het betreft de wijken Schilderswijk, Transvaal (inclusief Groente- en Fruitmarkt), Rustenburg-Oostbroek en de vijf woonwijken van stadsdeel Laak in Den Haag, evenals Havenkwartier, Te Werve, Stationskwartier, Muziekboulevard en Stervoorde in Rijswijk.

Regio Deal als vliegwiel

De gebieden worden gekenmerkt door omvangrijke en complexe maatschappelijke uitdagingen, waaronder een opeenstapeling van hardnekkige veelal langdurige problematiek die de brede welvaart in deze wijken structureel onder druk zet. Een Regio Deal fungeert als vliegwiel voor het versterken en aanjagen van onze gezamenlijke inzet voor een veilige, gezonde en welvarende leefomgeving, waarin gelijke kansen voor alle bewoners worden gecreëerd en geborgd. Het realiseren van de beoogde integrale en duurzame verbeteringen vereist een regionale en integrale aanpak.

Regionaal en integraal

Regionaal omdat de problematiek in deze wijken de gemeentegrenzen overstijgt. De concentratie van bijvoorbeeld arbeidsmigranten en de werking van de woningmarkt heeft directe effecten op aangrenzende gemeenten. Interventies in de ene gemeente kunnen leiden tot verplaatsing van problemen naar een andere. Jongeren bewegen zich veelvuldig binnen de regio. Daarom is het noodzakelijk de brede welvaart regionaal te beschouwen en hierin gezamenlijk op te trekken. Integraal omdat de problematieken vele oorzaken kennen en niet binnen een sector of door een partij opgelost kunnen

worden. In die wetenschap wordt een coalitie met partners gevormd om de brede welvaart te vergroten, met daarbij specifiek aandacht voor arbeidsmigranten, de 'werkende armen' (*working poor*) en jongeren. Vanzelfsprekend zal elke partner hier ook zijn eigen accenten aanbrengen.

Urgentie

Urgentie blijkt uit recente onderzoeken: de Leefbaarometerscore (2022) is in alle gebieden 'zwak' tot 'onvoldoende'. De Haagse wijken kennen een hoge concentratie van arbeidsmigranten tot wel 24%, wat de leefbaarheid in de wijken extra onder druk zet. Het grote aandeel jongeren in een kwetsbare positie vraagt om gerichte aandacht. Zo groeit tot 25% van de kinderen in deze wijken op in armoede, waarbij het niet alleen gaat om kinderen uit bijstandsgezinnen, maar ook van werkende ouders die moeite hebben rond te komen. Het percentage laagopgeleiden (35-59%) is significant hoger dan het stedelijk gemiddelde (30%). Urgentie van de problematiek blijkt ook uit onze eerdere poging om NPLV-gebied te worden.

Interventies gericht op oorzaken

Onze interventies zijn specifiek gericht op de oorzaken van de veelheid aan problemen in deze wijken. Door daarnaast nabijheid in wijken als uitgangspunt te nemen en te investeren in informatiegestuurde oplossingen, werken we aan het structureel verbeteren van de brede welvaart. De participatie van bewoners, ondernemers en met name jongeren staat hierbij centraal. Niet alleen in de planvorming, maar juist in de uitvoering tot 2029. En daarna.

Om de negatieve spiraal in de wijken te doorbreken, werken we met onze maatschappelijke partners in beide steden, uiteraard

zelf al hard aan het aanpakken van deze problemen. In Rijswijk en Den Haag doen we dit via bestaande programma's, zoals de investeringsgebieden, het Actieplan Laak, de integrale aanpak Schilderswijk, Transvaal en Rustenburg-Oostbroek, de wijkagenda's en gerichte volkshuisvestingsfondsen voor isolatiemaatregelen zoals de EFG-aanpak en stadsrenovatie. Tot slot hebben we in de Regionale Realisatieagenda Woningbouw Haaglanden met het Rijk afgesproken samen te werken aan de ontwikkeling van de wijken.

Sterke gemeenschappen en ondernemerszin

Ondanks de uitdagingen kenmerken de wijken zich door sterke gemeenschappen en ondernemerszin. Veel bewoners en ondernemers zetten zich actief in voor hun buurt en er zijn talloze initiatieven die bijdragen aan de leefbaarheid. Juist deze kracht willen we van onderop versterken. Door aan te sluiten bij de energie in de wijken, bouwen we samen aan een duurzame verbetering. De vele culturele tradities, de onderlinge solidariteit binnen de (eigen) gemeenschappen en het aanwezige sociale kapitaal vormen hierbij belangrijke fundamenten.

Regeerprogramma en de Regio Deal

De Regio Deal stelt ons in staat om, in lijn met de kabinetsdoelen: veiligheid, bestaanszekerheid, werkgelegenheid en de sociale cohesie in kwetsbare wijken te versterken. Door een informatiegestuurd en participatieve aanpak wordt transparantie en betrokkenheid vergroot, geheel passend binnen de kabinetsvisie. Met toekenning van deze Regio Deal kunnen we samen met partners, bewoners en ondernemers verder bouwen aan vitale en veerkrachtige wijken.

Regionale aanpak

Om de uitdagingen effectief aan te pakken, hanteert de regio een gestructureerde 3 x 3 aanpak. Deze is gebaseerd op het wat-, wie- en hoe-principe. Organisaties zoals de Haagse Hogeschool, ROC Mondriaan, Universiteiten Leiden en Delft, diverse woningcorporaties, MKB Den Haag, welzijnsorganisaties en vele andere partners hebben volmondig toegezegd te willen deelnemen. Gelet op het grotere belang hopen deelnemende partijen dat ook andere gemeenten en organisaties uit de regio mee gaan doen.

2.1. Drie thema's rond brede welvaart (WAT)

Allereerst onderscheidt de regio drie thema's om de problemen in de benoemde gebieden systematisch aan te pakken. De brede welvaart wordt bepaald door een complex samenspel van factoren. Een veilige en prettige woonomgeving, gezondheid en welzijn, en economische en sociale participatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden in een dynamiek die zowel positief als negatief kan uitwerken. Samen met onze partners weten we dat deze onderwerpen een langdurige en integrale aanpak tussen partijen vergt om de gebieden en haar bewoners in de brede welvaart te laten stijgen.

1

Een veilige en prettige woonomgeving vormt het fundament voor positieve ontwikkeling binnen wijken. Immers, waar mensen zich veilig voelen, ontstaat ruimte voor ontmoeting en sociale binding. Dit versterkt niet alleen het welzijn van bewoners, maar creëert ook een basis voor maatschappelijke participatie. Een schone en veilige leefomgeving met goede basisvoorzieningen draagt bij aan de fysieke en mentale gezondheid van bewoners.

2

Gezondheid en welzijn zijn op hun beurt essentieel voor het kunnen meedoen in de samenleving. Fysieke en mentale gezondheidsachterstanden belemmeren de toegang tot onderwijs en werk. Stress door financiële problemen en slechte woonomstandigheden kunnen leiden tot gezondheidsproblemen, die vervolgens weer de kansen op de arbeidsmarkt verkleinen. Eenzaamheid en een gebrek aan sociale contacten versterken deze negatieve spiraal.

3

Economische en sociale participatie zijn cruciaal voor het doorbreken van de negatieve spiraal. Werk biedt niet alleen inkomen, maar ook eigenwaarde, sociale contacten en de kans om te investeren in een betere woonsituatie. Maatschappelijke betrokkenheid vergroot het gevoel van eigenaarschap over de buurt, wat bijdraagt aan een veiligere leefomgeving en meer sociale cohesie. De versterking van de economische structuur en het stimuleren van (sociaal) ondernemerschap in deze wijken (samen met sociaal ondernemers) draagt bij aan meer participatie van bewoners in de wijk.

Navolgend zal dieper ingegaan worden op de urgentie van de respectievelijke thema's, de wijze waarop de deelnemende partijen in een mix van interventies en stimulerende maatregelen de problematiek en haar oorzaken worden aangepakt en naar welk streefbeeld we toewerken. Op deze manier kunnen positieve ontwikkelingen elkaar versterken en ontstaat een duurzame verbetering van de brede welvaart in deze wijken. Kortom, de kern van waar we als regio voor staan.

2.2. Drie prioritaire doelgroepen (WIE)

Naast de thematische aanpak wil de regio specifiek aandacht voor jongeren, arbeidsmigranten en werkende armen:

1. Jongeren

In deze wijken staat een nieuwe generatie op die we niet mogen laten afglijden. De hoge concentratie jongeren in kwetsbare situaties, gecombineerd met de lage brede welvaart in deze wijken, creëert een urgente opgave. Zonder gerichte interventie dreigt een negatieve spiraal die moeilijk te doorbreken is. Juist door nu in te zetten op jongeren, kunnen we de cyclus van achterstand doorbreken en perspectief bieden op een positieve toekomst. De cijfers onderstrepen deze urgentie.

Elk gebied kent zijn eigen problematiek. In de Schilderswijk groeit 22% van de kinderen op in een bijstandshuishouden, het hoogste percentage van alle wijken. Rond de Groente- en Fruitmarkt vallen de hoge percentages voortijdig schoolverlaters (8,7%) en jeugdcriminaliteit (7% verdacht van delict) op, terwijl hier ook het percentage laagopgeleiden piekt op 59%. Laak kenmerkt zich onder andere door het hoogste aandeel kinderen in eenoudergezinnen (26%).

In Rustenburg-Oostbroek groeien jongeren op in een wijk met de laagste sociale cohesie (4,6 op schaal van 1-10), het minste contact tussen bewoners (26,3%) en het hoogste slachtofferchap van misdrijven (38,2%). De combinatie van veel arbeidsmigranten (24,5%) en hoge particuliere verhuur (41,6%) zorgt voor een instabiele leefomgeving met weinig beschermende factoren voor jongeren. Transvaal toont met 9% bijstandskinderen, 19% eenoudergezinnen en het laagste jeugdzorggebruik (7,4%) middelmatige scores, maar kent wel een 'onvoldoende' op de Leefbaarometer.

De Rijswijkse wijken hebben sociaaleconomisch grote vergelijkbare kenmerken. Het Jeugdzorggebruik ligt in Te Werve (12,4%), Stationskwartier (12,5%) en het Havenkwartier (15%) significant hoger dan de rest van Rijswijk (11,2%). Deze jongeren groeien op in wijken met een laag opleidingsniveau (33%) en lage inkomens (41% - 54%).

2. Arbeidsmigranten

Den Haag kent ongeveer 10% (geregistreerde) inwoners met een Oost-Europese nationaliteit. Dat zijn ruim 55.000 mensen. Dit naast de arbeidsmigranten die niet bij de overheid bekend zijn (niet geregistreerden). Zij zijn met name afkomstig uit Bulgarije, Polen, Griekenland, Roemenië en Hongarije en werken in banen die over het algemeen fysiek, laagbetaald en laaggeschoold zijn. Het beeld is dat arbeidsmigranten met name mannen zijn die tijdelijk naar Nederland komen om geld te verdienen en vervolgens weer vertrekken naar het land van herkomst. In de praktijk zien we dat steeds meer arbeidsmigranten, zowel man als vrouw, zich permanent in de

stad vestigen, vaak met kinderen (aantal kinderen met Oost-Europese nationaliteit in BRP: ca. 6.700). Van tijdelijkheid is dus steeds minder sprake. In de Rijswijkse wijken zien we de afgelopen jaren een toename van deze groep mensen.

In een deel van deze wijken is veelal het aandeel geregistreerde arbeidsmigranten met een Oost-Europese migratieachtergrond nog hoger: het varieert van 6,2% in de Schilderswijk, tot 17,7% in Laak en 24,5% in Rustenburg-Oostbroek. Dit hoge aandeel arbeidsmigranten moet worden gezien in samenhang met de kenmerken van de woningvoorraad en leefbaarheid in deze wijken. Het percentage particuliere huur is met name hoog in Rustenburg-Oostbroek (41,6%) en Laak (39,3%). De Leefbaarometerscore is in alle wijken 'zwak', wat duidt op kwetsbare woonomstandigheden. De cijfers over sociale cohesie (scores tussen 4,6-5,3 op een schaal van 1-10) en het lage percentage bewoners dat veel contact heeft met buurtbewoners (24-41%) suggereren beperkte integratie in de wijk.

De hoge concentratie arbeidsmigranten en overbewing heeft een significant negatief effect op de sociale cohesie in deze wijken. Door tijdelijke huisvesting, lange werkdagen en slechte arbeidsomstandigheden hebben veel arbeidsmigranten beperkte mogelijkheden om te investeren in de buurt(relaties). Daarnaast is er vaak sprake van een preciaire arbeidssituatie waarin zij als goedkope en tijdelijke arbeidskrachten worden ingezet. Een integrale benadering is nodig die zowel de arbeidsmigranten zelf ondersteunt als de leefbaarheid in de wijken waarborgt.

Met een tijdelijke investering zijn we gestart met het actieprogramma 'Arbeidsmigratie in goede banen'. Doel is de positie van arbeidsmigranten te verbeteren. We willen dat arbeidsmigranten zich welkom voelen en gelijk worden behandeld. We streven naar goede werk-, leef- en woonomstandigheden en willen de meerwaarde van arbeidsmigranten benadrukken. Betrouwbare dienstverlening en goede afspraken op regionaal niveau op bijvoorbeeld het gebied van huisvesting en informatievoorziening zijn essentieel. Dit is belangrijk voor zowel de arbeidsmigrant als de omgeving. De problematiek rondom arbeidsmigranten raakt veel thema's. Met deze Regio Dealmiddelen willen we een aantal interventies uit 'Arbeidsmigratie in goede banen' langjarig voortzetten. De samenwerking met het Ministerie van BZK wordt daarin voortgezet.

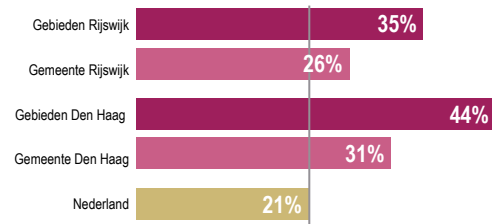
3. Werkende armen (working poor)

In de wijken is een grote groep werkende mensen die ondanks hun baan moeite heeft om rond te komen. Een deel van deze groep blijft onzichtbaar en komt niet voor in de statistieken. De financiële situatie van deze 'werkende armen' is precair: 37-51% van de huishoudens heeft moeite met rondkomen. Het gemiddeld besteedbaar gestandaardiseerd inkomen ligt € 5.300-9.100 lager dan het stedelijk gestandaardiseerd gemiddelde van € 32.100. Deze groep heeft vaak te maken met onzeker werk, flexibele contracten en lage lonen. De combinatie van financiële stress, hoge woonlasten en stijgende kosten voor basisbehoeften maakt dat velen van hen in bestaansonzekerheid leven. Dit raakt niet alleen henzelf, maar ook hun kinderen en houdt potentieel de cyclus van achterstand in stand.

De problematiek manifesteert zich het sterkst in de Schilderswijk, waar 51,4% van de huishoudens moeite heeft met rondkomen en het gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar inkomen slechts € 23.000 bedraagt. In Transvaal heeft 48,2% moeite met rondkomen, in de Groente- en Fruitmarkt 44,6%. Ook in Laak (40,3%) en Rustenburg-Oostbroek (36,9%) ligt dit

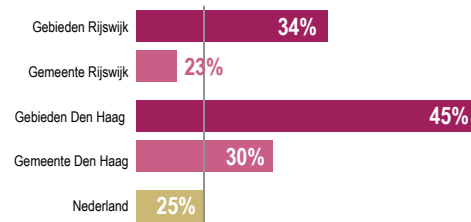
Moeite met rondkomen

Percentage dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen. Bron: Gezondheidsmonitor (GGD/RIVM, 2022)

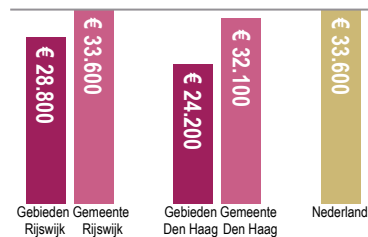
Lage opleiding

Percentage inwoners met een laag opleidingsniveau. Bron: CBS (2022)

Gemiddeld besteedbaar gestandaardiseerd inkomen

Gemiddeld besteedbaar gestandaardiseerd particulier huishoudensinkomen. Bron: CBS, 2021

percentage significant hoger dan het stedelijk gemiddelde van 30,8%. Ook in de Rijswijkse wijken zijn deze cijfers vergelijkbaar. Hier heeft 27 tot 46% moeite met rondkomen. De problematiek wordt versterkt door het hoge aandeel laagopgeleiden (35-59%) en de daarmee beperkte kansen op de arbeidsmarkt. De grafiek op pagina 9 geeft een duidelijk inzicht in het hoge percentage mensen met problematische schulden: zonder gerichte ondersteuning dreigen deze mensen – vaak ondanks hun arbeidsparticipatie – verder weg te zakken in armoede.

2.3. Drie onderscheidende elementen (HOE)

De regio wil verder inzetten op drie elementen die worden beschouwd als een wenkend perspectief, maar ook als noodzakelijke voorwaarde om de resultaten langdurig te bestendigen. De elementen vormen daarmee een vertaling en lokale concretisering van een aantal centrale doelstellingen in het regeerprogramma, in het bijzonder hoofdstuk 7 Goed bestuur en sterke rechtsstaat.

1. Nabijheid

Veel instrumenten om de brede welvaart structureel te verbeteren leiden naar het adagium: *zolang het maar nabij en met bewoners en ondernemers wordt georganiseerd*. De bewoner en ondernemer staan daarbij centraal. Nabijheid wil zeggen

dat dienstverlening beter kan én moet aansluiten op de behoeften, laagdrempeliger en in de wijk zelf wordt georganiseerd. Dat betekent dat we niet van bovenaf 'interventies uitrollen', maar dat we nabij zijn, samenwerking zoeken met bewoners en ondernemers en zo gebruik maken van de kracht van gemeenschappen. Bijvoorbeeld door de inzet van (mobiele) informatiepunten, de inzet van mensen uit de eigen gemeenschap die de taal van de doelgroepen spreken (*trusted messengers*) en outreachende professionals.

2. Informatiegestuurd werken

In onze aanpak voor de 6e tranche Regio Deal staat informatiegestuurd werken centraal. De Regio Deal stelt ons in staat om onze 'Staat van de Wijk' door te ontwikkelen tot een real-time dashboard met meer dan 100 brede welvaartsindicatoren. Dit maakt het mogelijk om de ontwikkelingen in de wijken continu op een aantal van deze indicatoren te monitoren en interventies optimaal af te stemmen. Het geïntegreerde monitoringsysteem meet ook de impact van onze acties op korte en lange termijn. Door verschillende datastromen te combineren ontstaat een dynamisch beeld waarmee we (de effectiviteit) kunnen evalueren en bijsturen.

Omdat we sterk inzetten op participatie vanuit de kracht van de wijken zelf (onze bewoners en ondernemers), geeft dit een goede basis voor het ontwikkelen van een interactief digitaal participatieplatform waar bewoners (specifiek jongeren) en ondernemers, kunnen meedenken en meedoen met de uitvoering. Dit platform wordt gekoppeld aan het dashboard zodat bewoners en ondernemers direct feedback kunnen geven op wijkontwikkelingen. Deze innovatieve co-creatie vergroot betrokkenheid en draagvlak voor duurzame verbetering van de

brede welvaart. Nadrukkelijk zoekt de regio hierbij verbinding met elkaar en anderen in het land. Geleerde lessen worden met andere regio's gedeeld.

3. Participatie

Al tijdens de voorfase die leidt tot het convenant, zullen (vertegenwoordigers van) bewoners en de benoemde doelgroepen worden betrokken. In de wijze waarop we de participatie vorm willen geven komen de twee voornoemde elementen terug. Met deze doelgroepen gaan we actief kijken naar mogelijkheden van (digitale) inspraak en participatie. Samen met onze partners zetten we in om vanuit ontmoeting, verbinding en nabijheid te werken aan vertrouwen. Zo krijgen we beter beeld op wat er zich achter de voordeur afspeelt, wat cruciaal is voor onder andere vroegsignalering. We streven ernaar dat mensen zich verbonden voelen met hun burens of buurt, initiatief nemen om samen te werken aan oplossingen, informele hulp geven en bijdragen aan een betere leefomgeving.

Ondernemers zijn cruciale partners in onze aanpak. Als betrokken stakeholders in het gebied dragen zij niet alleen bij aan de economische vitaliteit, maar zijn zij ook essentiële partners in het versterken van de sociale cohesie.

Gedurende de looptijd van het convenant blijven we actief sturen op deelname van bewoners en ondernemers in tussentijdse evaluatiemomenten. Dit in de hoop dat de Regio Deal op zichzelf als nabij wordt ervaren door bewoners. Het betrekken van ervaringsdeskundigen krijgt hierbij een belangrijke rol. Het bevorderen van betrokkenheid van bewoners en ondernemers is essentieel voor het creëren van levendige, veerkrachtige en inclusieve wijken.

Algemeen Streefbeeld

De kern van onze aanpak is dat we streven naar veerkrachtige wijken die op de brede welvaart index verbeteren van onvoldoende en zwak naar voldoende. Hierin past ook enige realiteit. De Regio Deal en de daarvoor beschikbare middelen zullen hiervoor een eerste goede aanzet vormen, maar de aanpak vergt een langere adem. En dat is waar we ons voor in willen zetten. Onze aanpak rond informatiegestuurd werken maakt dat we in de convenant-fase per doelgroep streefwaarden zullen benoemen op voor die groep belangrijke indicatoren.

Wij streven naar beter leefbaarheid in de wijken. Het woningonderhoud is substantieel verbeterd, overbewoning is verminderd, er is een daling van jeugdoverlast en criminaliteit, en huiselijk geweld wordt effectief bestreden. De openbare ruimte is acceptabel schoon, groener en klimaatbestendig ingericht, met veilige speelplekken voor kinderen. Door een actieve inzet op buurt-

initiatieven en eigenaarschap van bewoners over hun eigen leefomgeving is de betrokkenheid van bewoners (sterk) gegroeid.

De gezondheid van de bewoners vertoont een duidelijke verbetering. De levensverwachting en vaccinatiegraad zijn verhoogd door versterkte preventieve gezondheidsprogramma's en betere toegankelijkheid van eerstelijnszorg. Financiële problemen worden vroegtijdig gesignaleerd en aangepakt, wat leidt tot verminderde stressgerelateerde gezondheidsklachten. Mensen zijn meer gaan sporten en voelen zich meer betrokken bij hun wijk.

Bewoners participeren actief in het sociale en economische leven. Hierbij onderkennen, ondersteunen en bouwen we samen verder aan de reeds grote (veer)kracht van bewoners. Jongeren hebben verbeterde kansen in onderwijs, werk en stageplaatsen en (langdurig) kwetsbare

groepen worden ondersteund bij hun ontwikkeling. Arbeidsmigranten zijn volwaardige deelnemers aan de samenleving, en de sociale cohesie tussen bevolkingsgroepen is versterkt. Bewoners zijn actief betrokken bij besluitvorming in hun directe omgeving. Het vertrouwen in een nabije, toegankelijke overheid is toegenomen. Laagdrempelige ontmoetingsplekken (in binnen- en buitenruimte) en buurtactiviteiten zijn centrale plekken. Door bewoners met verschillende achtergronden bij elkaar te brengen, bouwen we bruggen tussen groepen en herstellen we vertrouwen tussen bewoners, overheid en maatschappelijke organisatie. Daarmee ontstaat een prettige leefomgeving om in te wonen, waar mensen participeren in de samenleving, naar elkaar omkijken en willen bijdragen aan het eigen en andermans welzijn.

Thema: Veilige en prettige woonomgeving

REGIONALE URGENTIE

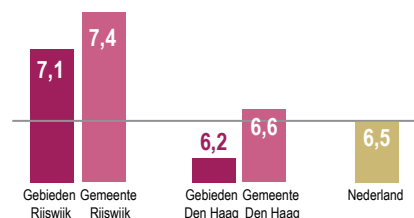
In de aangewezen wijken van Rijswijk en Den Haag voelen veel bewoners zich onveilig in hun directe leefomgeving. Dit blijkt onder meer uit bewonersonderzoek in de Gouverneurlaan (Laak), waar 75% van de respondenten aangeeft zich onveilig te voelen. In de wijk Groente- en Fruitmarkt geeft bijna de helft van de bewoners aan zich weleens onveilig te voelen, gevolgd door Rustenburg-Oostbroek, Transvaal, Laakkwartier, Spoorwijk, Centrum en Schilderswijk. Ook de betreffende wijken in Rijswijk scoren ruim onder het gemiddelde qua veiligheid. Het Stationskwartier in Rijswijk is een aandachtsgebied en kenmerkt zich vooral door de hoge criminaliteitscijfers. Zo zijn er in dit gebied circa 135 misdrijven per 1000 inwoners, terwijl dit er gemiddeld in Rijswijk zo'n 60 zijn. De leefbaarheidsscores in deze gebieden zijn 'zwak' tot 'onvoldoende' volgens de Leefbaarometer, met een lage sociale cohesie (scores tussen 4,6 en 5,4 op schaal van 10). Ontwrichtend zijn ook de situaties waarin sprake is van gendergerelateerd geweld. Landelijke wordt in Nederland elke 8 dagen een vrouw vermoord. In de regio Haaglanden zetten we hier gezamenlijk op in via het Manifest Aanpak Huiselijk Geweld Haaglanden. Een van de punten uit dat manifest is het verbeteren van de nazorg voor nabestaanden van slachtoffers van femicide.

REGIONALE AANPAK

De regionale aanpak kenmerkt zich door een gebiedsgerichte benadering waarbij ondermijning, jeugdcriminaliteit en leefbaarheid integraal worden aangepakt door nauwe samenwerking tussen overheid, (maatschappelijke) partners, bewoners en ondernemers. Met innovatieve instrumenten zoals de (Haagse) stratenaanpak, meertalige jongerenwerkers en gerichte handhavingsacties wordt niet alleen repressief maar juist ook preventief gewerkt aan veilige wijken. Door de combinatie van fysieke ingrepen (verbeteren van winkelstraten en afvalvoorzieningen) en sociale interventies (intensieve jongerenbegeleiding en ondersteuning van arbeidsmigranten) ontstaat een duurzame verbetering van de leefomgeving. De aanpak onderscheidt zich door maatwerk op wijkniveau, waarbij voorzieningen zoals het Doorbraaklab, het Huurteam en innovatieve (online) interventies worden ingezet om hardnekkige problemen op te lossen. Door nadrukkelijk aandacht te besteden aan inclusie in de openbare ruimte en de sterke focus op ouderbetrokkenheid en jongerenbegeleiding, werkt de regio aan een veilige en prettige woonomgeving voor alle bewoners.

Fysieke kwaliteit woonomgeving

Score fysieke kwaliteit woonomgeving. Bron: Veiligheidsmonitor (CBS, 2023)

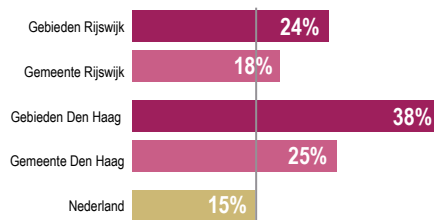
1. Versterken ondermijningsaanpak in levendige wijken

Ondermijning heeft een directe en indirecte invloed op de veiligheid en leefbaarheid in wijken. Hoewel de meeste ondernemers goedwillende en hardwerkende mensen zijn met een grote bijdrage aan de lokale economie, zien we tegelijkertijd in deze gebieden criminele activiteiten. Deze hebben een negatieve invloed op de rest van de omgeving. We versterken daarom de samenwerking met ondernemers in de (Haagse) stratenaanpak, inclusief verplichte bedrijfsactiviteitsvergunning, om criminele en oneerlijke ondernemers actief te weren. Hierdoor werken we gezamenlijk aan een aantrekkelijk ondernemersklimaat. Na de succesvolle start in de Gouverneurlaan en aanliggende pleinen (Laak) kan deze aanpak bijvoorbeeld uitgebreid worden naar de Paul Krugerlaan (Transvaal) en de Fruitweg (Groente- en Fruitmarkt). Als aanvulling hierop wordt een nieuwe pandgerichte aanpak ontwikkeld als alternatieve ondermijningsstrategie.

Parallel hieraan loopt de winkelstratenaanpak voor vernieuwing van het winkelaanbod. Deze richt zich op meerdere aspecten: de uitstraling van vastgoed, verbetering van de openbare ruimte, optimalisatie van bereikbaarheid, versterking van digitale toegankelijkheid en professionalisering van de onder-

Onveilig voelen

Percentage inwoners dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt. Bron: Veiligheidsmonitor (CBS, 2023)

nemersorganisatie. Ook gebiedsmarkering en het vergroten van vitaliteit en veiligheid maken deel uit van de aanpak. Deze benadering vraagt om intensieve inzet en een lange adem, maar zal ervoor zorgen dat bewoners en ondernemers zich veilig voelen en kunnen genieten van de levendigheid in het gebied.

Het aantal Integrale Handhavings Acties (IHA's) wordt uitgebreid van de huidige 15 naar meer acties per jaar, uitgevoerd in nauwe samenwerking met onder andere politie, brandweer, Belastingdienst, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, Douane, woningcorporaties, Inspectie Leefomgeving en Transport en HTM. Voor het effectiever weren van malafide ondernemers wordt zowel het Bibob-team als het Haags Economisch Interventie Team (HEIT) versterkt. De ondermijnende criminaliteit in de wijken wordt mede gedreven door een netwerk van malafide uitzendbureaus, arbeidsbemiddelaars en verhuurders die misbruik maken van kwetsbare arbeidsmigranten. We versterken onze integrale aanpak daarop. Specifiek voor de uitzendbranche zetten we in op het verder in kaart brengen van de problematiek veroorzaakt door malafide ondernemers in deze sector en het verbeteren van de organisatiegraad. Daarnaast wordt innovatieve handhaving ontwikkeld via de inzet van stewards en SUS-teams.

2. Tegengaan Jeugdcriminaliteit en versterken preventie aanpak

De preventieve aanpak richt zich primair op ouderondersteuning via gerichte weerbaarheidsprojecten en lotgenotencontact. Voor de toenemende online problematiek rond drugs, ronseling en geweld worden nieuwe interventies ontwikkeld die aansluiten bij het Landelijke Kwaliteitskader Effectieve jeugdinterventies. Deze zijn gebaseerd op recent onderzoek naar de impact van digitalisering en het fluide karakter van jeugdgroepen.

Het jongerenwerk ondergaat een significante uitbreiding, waarbij jongerenwerkers nu ook actief worden ingezet op scholen. Speciale aandacht gaat uit naar kinderen van arbeidsmigranten door de inzet van taalkundige jongerenwerkers. Het aantal straatcoaches wordt uitgebreid om als extra ogen en oren in de buurt te fungeren. De gehele aanpak wordt zorgvuldig afgestemd op bestaande schoolprogramma's, waarbij voorlichting over risico's wordt gecombineerd met een aantrekkelijk alternatief aanbod. Het welzijnswerk krijgt een kwaliteitsimpuls door nieuwe opleidingen en tooling specifiek gericht op het herkennen en voorkomen van criminele verleiding.

Voor jongeren die reeds in de (drugs)criminaliteit zijn beland, worden intensieve langdurige begeleidingstrajecten uitgebreid. De eerste resultaten van vergelijkbare trajecten elders in Den Haag tonen de effectiviteit van deze aanpak aan. In samenwerking met de politie wordt een specifieke aanpak ontwikkeld voor jeugdigen die in aanraking komen met het criminele circuit.

3. Verbeteren Woon- en Leefomgeving

De aanpak van woonproblematiek krijgt vorm door de inzet van gezinsgerichte teams die nauw samenwerken met jeugdhulp, gezondheidszorg en welzijnspartijen. Deze teams richten zich op het vroeg signaleren van problemen zoals hoge huren, overbewoning en achterstallig onderhoud. Ook de EFG-aanpak is hierbij van belang, dat zich richt op het verduurzamen van woningen met de laagste energielabels (E, F, G) in wijken als Laak en Schilderswijk, om energiearmoede tegen te gaan. Voor complexe gevallen biedt het Doorbraaklab ondersteuning, terwijl het Huurteam en de Huurbalie zich richten op (juridische) ondersteuning voor huurders. Waarbij kwetsbare groepen als arbeidsmigranten en minimagezinnen door taalbarrières en laaggeletterdheid extra ondersteuning nodig hebben bij het aanspreken van particuliere verhuurders op de kwaliteit van hun woningen.

De handhaving wordt verscherpt via de implementatie van de Wet Goed Verhuurderschap, Wet betaalbare huur, huisvestingsvergunning en opkoopbescherming. De wijkgerichte dienstverlening zorgt voor snelle signalering van misstanden, wat gezien de beperkte capaciteit en complexe dossiervorming van essentieel belang is. In Rijswijk breiden we bijvoorbeeld de inzet van flatcoaches uit. Zij hebben ook een verbindende functie richting inwoners om hun welzijn te bevorderen. Het aanvalsplan afval wordt geïntensiveerd, waarbij producenten van wegwerpplastic structureel bijdragen aan de kosten voor het opruimen van zwerfafval, in samenwerking met industrie en bewoners.

Voor de verbetering van de leefomgeving worden in de wijken twee concrete interventies versterkt: de introductie van matrassen-inleverpunten met een financiële prikkel van 10 euro per matras en de herinrichting van afvalcontainerlocaties met vrolijke kleuren en educatieve boodschappen over een afvalverwerking in Nederland.

4. Versterken aanpak misstanden Arbeidsmigranten

De aanpak van misstanden rond arbeidsmigratie vraagt om doelgerichte handhaving op zowel werk- als woongebied. Dit wordt gerealiseerd door intensieve samenwerking op wijkniveau tussen gemeenten (onder andere de Haagse en Rijswijkse Pandbrigade), politie, HEIT, RIEC en de Landelijke Arbeidsinspectie.

5. Vergroten van inclusie

We werken aan fysieke en sociale toegankelijkheid van publieke ruimte voor meerdere doelgroepen. Dit wordt vormgegeven in nauwe samenspraak met de doelgroepen zelf. De beschikbare Regio Deal-middelen maken het mogelijk deze aanpak te bestendigen in alle betrokken wijken.

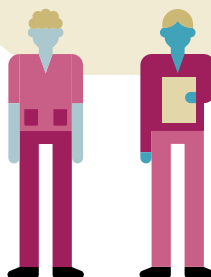
STREEFBEELD In 2028 is zowel de objectieve als subjectieve veiligheid in de aandachtswijken van Rijswijk en Den Haag aanzienlijk verbeterd ten opzichte van 2025, meetbaar via politiecijfers en de Veiligheidsmonitor 2027. De ondermijnende criminaliteit is teruggedrongen, zichtbaar in een afname van explosieven, (steek)wapens, drugshandel, HIC's en extreem gedachtegoed. Jongeren hebben een positiever toekomstperspectief dankzij vroegsignalering en gerichte begeleiding, wat leidt tot minder betrokkenheid bij problematische jeugdgroepen.

Deze ontwikkeling zet zich door tot 2040, waarin alle woningen voldoen aan de Haagse basiskwaliteit en de Wet Goed Verhuurderschap: goed geïsoleerd, energiezuinig, veilig en schimmelvrij. Laagdrempelige dienstverlening en slimme oplossingen zorgen voor een gezonde leefomgeving die de ontwikkeling van kinderen en jongeren bevordert en een veilige, duurzame en betaalbare woonomgeving garandeert voor alle bewoners.

“

Samenscholing tegengaan. Alcoholisten aanpakken. Bedelaars aanpakken. Straatvuil aanpakken. Grofvuil op handhaven. Meer handhaving op straat. Fout parkeren aanpakken. Overbewoning aanpakken. Sneller reageren op meldingen van overbewoning en meer nacontrole erop.

”

Thema: Gezondheid en welzijn

REGIONALE URGENTIE

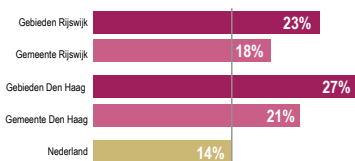
De gezondheidsachterstanden in de Rijkswijkse en Haagse wijken zijn zorgwekkend: resp. slechts 47-63% en 56-69% van de bewoners ervaart een goede gezondheid, tegenover 64% resp. 69% stedelijk. Het percentage mensen met ernstig overgewicht ligt met 18-22% significant hoger dan het stedelijk gemiddelde van 17%. Daarnaast kampt een zeer hoog percentage bewoners met ernstige eenzaamheid (23-31% resp. 19-28% in de wijken versus 21% resp. 18% stedelijk) en een lage veerkracht (23-35% resp. 20-52% versus 22% resp. 20% stedelijk). De combinatie van fysieke en mentale gezondheidsachterstanden (onder andere veroorzaakt door armoede) creëert een negatieve spiraal die de kwaliteit van leven ernstig aantast. Ook is er een lage vaccinatiegraad in de gehele regio en met name in de betreffende wijken is deze zeer laag. De urgentie wordt ook goed weergegeven door de concentratie van slecht geïsoleerde woningen met lage energielabels (E, F of G). In Den Haag heeft 40% van de woningen een slecht energielabel, ver boven het landelijke gemiddelde van 15%. Door stijgende energieprijzen wordt energiearmoede een steeds dringender probleem. In 2022 leefde 11,1% van de huishoudens in Den Haag in energiearmoede. De grootste kwetsbaarheid ligt in Laakkwartier en Rustenburg-Oostbroek.

REGIONALE AANPAK

De gemeenten zetten samen met partners dagelijks in op de brede gezondheids- en welzijnsportefeuille. Van jeugdgezondheidszorg en jeugdparticipatie tot jeugdhulp. En van initiatieven in de buurt, welzijn en ondersteuning van mantelzorgers tot individuele Wmo-voorzieningen en samenwerking met ketenpartners in de eerste- en tweedelijnszorg. Belangrijk in die (informele) zorg- en ondersteuningsketen is de groeiende groep ouderen en de eenzaamheid onder ouderen. Speciale aandacht in deze wijken is daarbij nodig voor ouderen met een migratieachtergrond. Met de Regio Deal worden vijf concrete interventies versterkt om de gezondheidsproblemen, eenzaamheid en lage veerkracht tegen te gaan. Specifiek voor de groep arbeidsmigranten zijn wij ons bewust van de noodzaak van een cultuursensitieve aanpak. Veel mensen hebben een angst voor de overheid of wantrouwen deze. Om met hen in contact te komen werken we al succesvol met de inzet van onder andere veldwerkers die vertrouwensbanden bouwen met de groep waar moeilijk contacten mee te leggen zijn. Met de Regio Deal kunnen we deze aanpak verder uitbreiden. Ook hier staat centraal dat bestendinging na de Regio Deal randvoorwaarde is.

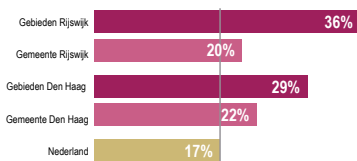
Ernstig eenzaam

Percentage inwoners dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt. Bron: Veiligheidsmonitor (CBS, 2023)

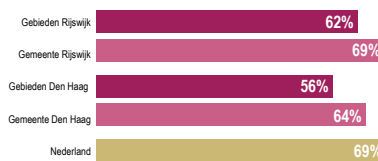
Lage Veerkracht

Percentage dat aangeeft (zeer) lage veerkracht te hebben. Bron: Gezondheidsmonitor (GGDRIVM, 2022)

Goede gezondheid

Percentage goede / zeer goede algemene gezondheidstoestand. Bron: Gezondheidsmonitor (GGDRIVM, 2022)

Bovendien sluiten we in de integrale aanpak aan bij beproefde concepten als positieve gezondheid en de levensloop benadering (in lijn met de [Haagse Preventieaanpak](#)). Hierin hebben we oog voor de verschillende levensfasen en de ondersteuning en interventies die hierbij aansluiten. Als verschillende levensfasen onderscheiden we: -10 maanden tot 4 jaar, 4 tot 12 jaar, 12 tot 18 jaar, 18 tot 27 jaar, 27 tot 55 jaar en 55+.

1. Versterken Jeugdgezondheidszorg en Kansrijke start

We versterken de [Haagse Kansrijke Start aanpak](#) met specifieke instrumenten voor de betreffende wijken. Deze *evidence-based* methode richt zich op de eerste 2000 dagen van een kind, cruciaal voor de lichamelijke, psychische en sociale ontwikkeling. Via interventies als Stevig Ouderschap, VoorZorg en Kind naar Gezond Gewicht wordt extra ondersteuning geboden aan kwetsbare gezinnen. We onderzoeken de mogelijkheden voor een mobiele JGZ-sprekkamer om de jeugdgezondheidszorg laagdrempeliger te maken. Met de middelen uit de Regio Deal werken we aan de verhoging van de vaccinatiegraad, door onder andere de ouderbetrokkenheid in de wijken te verhogen. Dit doen we onder andere op basis van de uitkomsten van een gezamenlijk regionaal onderzoek dat thans plaatsvindt.

2. Verbinden sociale en fysieke oplossingen in ongezonde woonsituaties

We verbinden de sociale en fysieke aanpak van ongezonde woonsituaties. Veel minimagezinnen kampen met achterstallig

onderhoud en vochtproblemen, met ernstige gezondheids-effecten. Het bestaande Doorbraaklab en gezinsgericht werken worden uitgebreid met gerichte woonaanpak, waaronder professionele schimmelbestrijding en woningverbeteringen. Hierin leggen we tevens een integrale verbinding met bestaande dienstverlening (Huurteam en Huurbalie) op het gebied van (juridische) hulp aan huurders. Vanuit het actieplan Gezond en Veilig wonen wordt de aanpak van loden drinkwaterleidingen versterkt.

3. Versterken sociaal leefklimaat en maatschappelijke functies

We versterken het sociale leefklimaat door investeringen in cultuur en maatschappelijke functies, waarbij bestendinging na afloop van de Regio Deal een randvoorwaarde blijft. Het Laaktheater wordt bijvoorbeeld versterkt als wijkvoorziening. In het centrum van het regiogebied (de Megastores) komen sociale functies voor jeugd, sport en cultuur, waarmee de grootste broedplaats van Rijswijk en Den Haag wordt gerealiseerd. Daarnaast worden culturele activiteiten voor jongeren uitgebreid. Met het programma [BinnenBuiten](#) in Laak stimuleren we artistieke en culturele activiteit. Via Kunstinloop en Kunstbuzz bereiken we jongeren die kampen met mentale gezondheidsproblemen. De subsidieregeling cultuurparticipatie Jong Den Haag wordt uitgebreid om meer jongeren te betrekken bij culturele activiteiten. In de Rijswijkse wijken gaat om een uitbreiding van activiteiten van Don Bosco, Stichting Welzijn Rijswijk en de Scouting.

4. Vergroenen

Naast onze bestaande groentrajecten zetten we extra in op nieuwe vergroeningsinitiatieven die specifiek gericht zijn op deze gebieden. Hierbij zetten we in op het vergroten van onverhard oppervlak en kroonoppervlakten. Inzet op meer groen draagt bij aan betere luchtkwaliteit, minder hitte-stress en meer ruimte voor ontspanning en sociale interactie. Via 'Operatie Steenbreek' worden bewoners verder aangemoedigd om tegels te vervangen door planten.

Naast het vergroenen van wijken, is het van belang plekken in de openbare ruimte te creëren waar mensen veilig kunnen komen om elkaar te ontmoeten. Denk aan het creëren van sociale ontmoetingsplekken zoals *Stadsoase Spinozahof*, een openbare plek waar bewoners prettig in een veilig omgeving kunnen samenkomen, en waar ruimte is om vanuit zelfgekozen faciliteiten en activiteiten in eigen buurt te participeren.

5. Verbeteren positie arbeidsmigranten en hun kinderen

De vijfde interventie richt zich op arbeidsmigranten via een uitbreiding van het (mobiele) informatiepunt naar de regio en gerichte ondersteuning voor kinderen van arbeidsmigranten. Deze ondersteuning omvat vaccinaties, Nederlandse taalbeheersing en een gezonde leefstijl, met specifieke aandacht voor een stabiele schoolsituatie en participatie in sport- en cultuuractiviteiten.

STREEFBEELD In 2028 zijn de gezondheidsverschillen tussen deze wijken en het stedelijk gemiddelde met 10% afgenomen, zichtbaar in een hogere ervaren gezondheid, minder overgewicht en een lagere eenzaamheid onder bewoners. De vaccinatiegraad is gestegen naar het stedelijk gemiddelde en meer kinderen krijgen een kansrijke start door verbeterde prenatale zorg en intensievere gezinsondersteuning. Door gerichte interventies in gezond wonen, vergroening van de wijken en versterking van sociale voorzieningen is de leefomgeving aantoonbaar gezonder geworden, wat zich uit in minder stress-gerelateerde gezondheidsklachten en een stijging van de algemene veerkracht van bewoners naar het stedelijk niveau.

“ Het belangrijkste is de toekomst van mijn kleinkinderen. Zij moeten gezond en veilig kunnen leven en wonen. ”

Thema: Economische en sociale participatie

REGIONALE URGENTIE

De betreffende wijken kennen een zware concentratie van sociaal-economische problematiek. Het percentage langdurig werklozen (3-14%) ligt hoger dan het Haagse gemiddelde (5%) en het aandeel laagopgeleiden (35-59%) overstijgt het stedelijk gemiddelde (30%) ruimschoots. De financiële situatie is precair: 37-51% van de huishoudens heeft moeite met rondkomen en het gemiddeld gestandaardiseerd besteedbaar inkomen ligt €5.300-9.100 lager dan stedelijk. Veel gezinnen leven in armoede of met een armoederisico. Een hoog percentage vroegtijdig schoolverlaters (tot 8,7%) en beperkte maatschappelijke participatie – in veel wijken doet slechts 12-14% vrijwilligerswerk tegenover 18% stedelijk – bemoeilijken de arbeidsparticipatie verder.

REGIONALE AANPAK

De gemeenten zetten samen met partners in op een brede aanpak van economische en sociale participatie. We zijn ons bewust van de grote (veer)kracht van vele bewoners, die onder moeilijke omstandigheden (vaak al lange tijd) het hoofd boven water (moeten) houden. Door juist deze kracht persoonlijk en nabij te ondersteunen, werken wij aan het versterken van de basis van waaruit meer mensen meedoen. Zo zetten we in op het versterken van bewonersinitiatieven en arbeidstoeliding, waarbij taalvaardigheid, schuldhulpverlening en participatie belangrijke pijlers vormen. Met de Regio Deal versterken we gerichte interventies voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en jongeren als toekomstige werkenden. Hierbij hebben we extra aandacht voor het verbinden van interventies waardoor we ons aanbod gemeentegrens-overstijgend ontwikkelen. Diverse ministeries waaronder EZK, J&V en SZW zijn goed op de hoogte van de aanpak en vervolgtrajecten.

1. Verbeteren kansen arbeidsmarkt en financiële weerbaarheid (focus op jongeren)

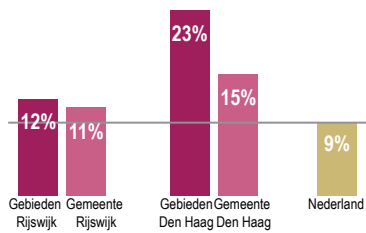
We intensiveren onze aanpak van stagediscriminatie in samenwerking met de Haagse Hogeschool, met als doel een inclusieve stagecultuur te creëren via het concept 'Partner Up'. De stageaanpak wordt verder versterkt door lokale ondersteuning (bijvoorbeeld in lijn met de ervaringen bij het Stagehuis in de Schilderswijk en het nieuwe programma 'Catch your wave', dat gericht is op diverse hbo- en wo-talenten). Dit programma biedt jongeren de kans om op een laagdrempelige manier kennis te maken met grote regionale werkgevers en hun praktische vaardigheden te ontwikkelen.

We zetten in op het vergroten van financiële weerbaarheid via onze bestaande en succesvolle interventies via specifieke aanpakken (*outreaching*, laagdrempelig en in de wijken). Om de financiële weerbaarheid van jongeren te vergroten, ontwikkelen we peer-to-peer dienstverlening vanuit bijvoorbeeld de Helpdesk Geldzaken, speciaal gericht op jongeren die kwetsbaar zijn voor financiële uitbuiting of problematische schulden. We verbinden jongeren direct met werkgevers door bijvoorbeeld pitchevents en persoonlijke begeleiding naar opleidingen, werk of leerwerkplekken. We breiden onze fysieke aan-

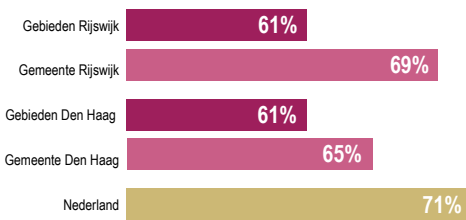
Geregistreerde problematische schulden

Aandeel huishoudens met geregistreerde problematische schulden. Bron: CBS, 2023

Netto arbeidsparticipatie

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking. Bron: CBS (2022)

wezigheid uit in wijken en bij het ROC Mondriaan. Daarnaast biedt de Maatschappelijke Diensttijd jongeren kansen om hun talenten te ontwikkelen en hun verbinding met de samenleving te versterken. We versterken dit extra door in te zetten op nazorg, zodat jongeren langer betrokken blijven bij nieuwe initiatieven in de wijken. Een van de initiatieven die Rijswijk en Den Haag samen uitvoeren is 'Follow Your Dreams'. Met deze programma's bieden we jongeren de kans om hun talenten te ontdekken, hun netwerk uit te breiden en mee te werken aan verschillende projecten bij bedrijven in de regio. Een andere manier waarmee we investeren in talentontwikkeling van jongeren is door extra inzet van jongerenwerkers.

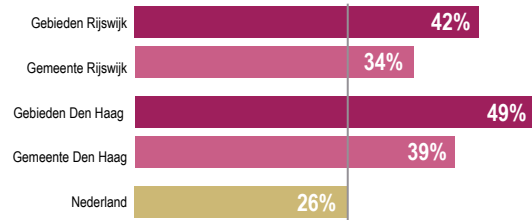
2. Versterken ondernemersklimaat en werkgelegenheid

We stimuleren de aanwezige ondernemersgeest in de wijken door een begeleidingsprogramma aan te bieden voor actieve bewoners die zich verder willen ontwikkelen als ondernemer. Voor ondernemers met financiële uitdagingen starten we een pilot waarbij 50 ondernemers samen met boekhouders en Belastingdienst naar oplossingen zoeken, gevolgd door ondersteuning van ervaringsdeskundigen. De winkelstratenaanpak wordt verduurzaamd met focus op een goed vestigingsklimaat en het vergroten van de organisatiegraad. Hiermee vergroten we de betrokkenheid van ondernemers bij elkaar en bij de wijk en bieden we kansen voor ondernemers om te groeien. Een transformatiemanager en gebiedsbranding dragen bij aan structurele verbetering van winkelstraten in het gebied.

In de betreffende wijken kennen we grote groepen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, die bovendien moeilijk te activeren zijn. Juist hen willen we betrekken en mee laten doen naar vermogen. Het hebben van (vrijwilligers)werk biedt perspectief en geeft regie op zijn of haar leven. We focussen op wat iemand wel kan in plaats van focussen op wat niet (meer) kan. We erkennen dat voor sommige inwoners betaalde arbeid niet mogelijk is. Deze groep bieden we passende ondersteuning. Zo zetten we ons via verschillende aanpakken in om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans te bieden. In Rijswijk via de aanpak Maatschappelijke Participatie en in Den Haag via de Instapeconomie, waarbij we wijkbewoners met grotere afstand tot de arbeidsmarkt participatiemogelijkheden door instapwerk zoals wijkonderhoud en energiecoaching bieden, met behoud van uitkering plus vrijwilligersvergoeding. Dit succesvolle concept breiden we uit naar andere wijken. Met 'Kandidaten in de Lift' vergroten werkzoekenden hun netwerk door directe contacten met werk-

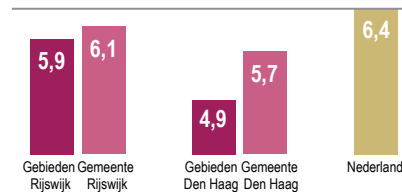
Mensen kennen elkaar nauwelijks

Percentage inwoners dat aangeeft dat de mensen in de buurt elkaar nauwelijks kennen. Bron: Veiligheidsmonitor (CBS, 2023)

Sociale cohesie

Score sociale cohesie. Bron: Veiligheidsmonitor (CBS, 2023)

gevers, waarbij we het bewezen concept van MKB Den Haag en Stichting Boschuisen verder uitbouwen.

3. Versterken wijkgericht werken

Community librarians versterken de outreachende functie van bibliotheken in samenwerking met partners als CJG, corporaties en huisartsen. We ondersteunen bewonersinitiatieven en verbinden deze (met als voorbeeld de Alliantie Schilderswijk), waarbij lokale rolmodellen als bruggenbouwers fungeren.

4. Verbeteren positie arbeidsmigranten

Naast de intensivering van gerichte handhaving op misstanden, zetten we in op initiatieven om de sociale cohesie te bevorderen en kennis en bewustwording over arbeidsmigranten in de wijk te vergroten. Dat doen we onder meer met een *escaperoom*. Ook zetten we in op duurzame inzetbaarheid van arbeidsmigranten, onder meer door het organiseren van banenbeurzen. Ervaring leert dat hier veel bedrijven op af komen.

STREEFBELD In 2028 is het percentage langdurig werklozen in de wijken teruggebracht en is het aantal vroegtijdig schoolverlaters gedaald. De arbeidsparticipatie is gestegen doordat jongeren beter zijn voorbereid op de arbeidsmarkt via stages, leerwerkplekken en een inclusieve onderwijscultuur. De instapeconomie heeft wijkbewoners geholpen met het verkleinen van hun afstand tot de arbeidsmarkt, waarbij meer doorstroming plaatsvindt naar regulier werk. Ondernemers in de winkelgebieden zijn beter georganiseerd in BIZ-en, wat heeft geleid tot een sterkere wijk economie met minder leegstand en een gevarieerder aanbod. Het percentage huishoudens dat moeite heeft met rondkomen is gedaald mede door verbeterde financiële weerbaarheid en schuldhulpverlening. De maatschappelijke participatie is verhoogd waarbij met name jongeren en arbeidsmigranten actiever betrokken zijn bij wijkinitiatieven.

“ Jongeren hebben vaak het gevoel dat zij niks mogen en kunnen. Soms zelfs dat ze er niet mogen zijn. Meer ontmoetingsplekken voor jongeren zou heel goed zijn. ”

Financiën

Partijen hebben de urgentie, problematiek en oplossingsrichting onderbouwd. Helder is dat rond de brede welvaart het voorgestelde gebied – helaas – een van de minst scorende gebieden in Nederland op de brede welvaart indicatoren is. Dit veranderen naar een positieve trend vergt een gezamenlijke en langdurige inspanning van Regio en Rijksoverheid. Het zijn deze twee redenen dat de regio met vertrouwen de maximale Rijksbijdrage van 40 miljoen vraagt.

De gevraagde looptijd van de Regio Deal is 2026-2028. Gemeenten zetten in 2025 de structurele middelen in. Dit vooruitlopend op de ingangsdatum van 1 januari 2026. Dit heeft twee redenen. Ten eerste zijn partijen overtuigd dat de aanpak nodig is voor de brede welvaart. Ten tweede wil de regio daarmee bij ingangsdatum en met Rijksmiddelen een vliegende start maken, zodat de voorbereidingskosten volledig door de deelnemende regionale partijen gedragen worden. Kortom: Partijen zullen hoe dan ook starten met verdere investeringen in de gebieden op de brede welvaart.

Inzet Rijksbijdrage

Wij willen graag in de convenantfase verdere afspraken over de Rijksbijdrage maken. Onderstaand geven we een indicatie waar Rijksmiddelen, aanvullend op bijdragen van partners en gemeentelijke middelen, in ieder geval het verschil (kunnen) maken.

De Rijksbijdrage voor het thema ‘**Veilige en prettige woonomgeving**’ wordt onder andere ingezet voor het versterken van de ondermijningsaanpak via de (Haagse) straten-

Alle bedragen x1000	REGIO	RIJKSBIJDRAGE	TOTAAL
1. Veilige en prettige woonomgeving	€ 18.630	€ 15.805	€ 34.435
Ondermijning / Jeugdcriminaliteit	€ 7.740		
Aanvalsplan Afval	€ 600		
Bedrijfscontactfunctionarissen & Winkelstraten aanpak	€ 1.685		
Pandbrigade	€ 6.075		
Investeringsgebieden	€ 2.530		
2. Gezondheid en welzijn	€ 12.150	€ 12.150	€ 24.300
Cultuurankers & participatie	€ 2.325		
Gezinsgerichtwerken	€ 720		
JGZ, DoorbraakLab, Gezinsgerichtwerken	€ 3.560		
Vocht- & Schimmelaanpak	€ 150		
Investeringsgebieden	€ 2.440		
Gebiedsgericht Welzijn (incl. arbeidsmigranten)	€ 2.955		
3. Economische en sociale participatie	€ 12.045	€ 12.045	€ 24.090
Bibliotheek: Community librarians	€ 1.200		
Taalaanpak in het kader van kinderen van Arbeidsmigranten	€ 750		
Peer2Peer / helpdesk / jongerenpunt	€ 5.610		
Bedrijfscontactfunctionarissen & Winkelstraten aanpak	€ 1.685		
Investeringsgebieden	€ 2.530		
Participatie / ervaringsdeskundigen	€ 150		
Stagediscriminatie en toegankelijke / veilige publieke ruimten / tegen-gaan polarisatie	€ 120		
Totaal	€ 42.825	€ 40.000*	€ 82.825

*Organisatie en overhead bedraagt maximaal 3% van de Rijksbijdrage, het meerdere wordt door de deelnemers gedragen

aanpak en intensievere handhaving. We breiden het jongerenwerk uit en versterken de preventieve aanpak van jeugdcriminaliteit. Voor de woon- en leefomgeving intensiveren we de inzet van het Doorbraaklab en de dienstverlening bij de aanpak van woonproblematiek en misstanden rond arbeidsmigratie.

De middelen voor ‘**Gezondheid en welzijn**’ maken het onder andere mogelijk de Kansrijke Start aanpak te versterken en de jeugdgezondheidszorg laagdrempeliger te maken. We verbinden de sociale en fysieke aanpak van onwenselijke woonsituaties, versterken

het sociale leefklimaat door investeringen in cultuur en maatschappelijke functies.

Voor ‘**Economische en sociale participatie**’ zetten we de Rijksbijdrage in om onder andere de Instapeconomie uit te breiden, waarbij wijkbewoners met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt participatiemogelijkheden krijgen. We intensiveren de aanpak van stagediscriminatie, ondersteunen bewoners- en maatschappelijke initiatieven uit de wijken zelf, versterken de winkelstratenaanpak en breiden het (mobiele) informatiepunt voor arbeidsmigranten uit naar de regio.

Partners

Wij zijn trots op de ondersteuning van deze Regio Deal door een groot aantal partijen:

Gezond en Gelukkig Den Haag, GGD (regio), Haagse Hogeschool, Hogeschool Inholland, ISS (International Institute of Social Studies), MKB Den Haag, Openbaar Ministerie, Politie, Provincie Zuid-Holland, ROC Mondriaan, TU Delft, Universiteit Leiden, Vastgoed Belang, welzijns- culturele en maatschappelijke organisaties, woningcorporaties (waaronder Staedion, Arcade, Hof Wonen, Rijswijk Wonen en Vidomes).

In de convenantfase versterken we de samenwerking door concrete afspraken te maken met in ieder geval deze partners, zodat we gezamenlijk gerichte en duurzame oplossingen realiseren voor de uitdagingen in de wijken.

Organisatie & borging

De uitvoering van de Regio Deal vraagt om een organisatiestructuur die de 3x3 regionale aanpak weerspiegelt. Deze structuur verbindt de drie thema's (WAT), drie doelgroepen (WIE) en drie onderscheidende elementen (HOE) in een samenhangend geheel. De aansturing vindt plaats via een stuurgroep bestaande uit wethouders, vertegenwoordigers van ministeries en partners. Vanzelfsprekend vindt afstemming plaats met de gemeenteraden en worden zij actief betrokken. Een kernteam zorgt voor de dagelijkse aansturing. We installeren een gezamenlijk programmabureau dat werkt vanuit een centrale locatie, met nadrukkelijke aanwezigheid in de wijken. Het bureau faciliteert de drie onderscheidende elementen: nabijheid in wijken, informatiesturing via data-analyse en monitoring, en participatie via bewoners- en doelgroep betrokkenheid. Specifiek – naast een partnerraad van bewoners en ondernemers – voor jongeren – één

van onze prioritaire doelgroepen – richten we een Jongerenraad Regio Deal op met 20-25 jongeren uit alle betrokken wijken. Deze raad krijgt een formele adviesrol en eigen werkbudget voor jongereninitiatieven. De borging voor de lange termijn bestaat uit vier pijlers. De succesvolle interventies worden structureel verankerd in de gemeentelijke organisaties. Met alle partners maken we duurzame samenwerkingsafspraken die verder reiken dan de looptijd van de Regio Deal. Via het real-time dashboard monitoren we continu de voortgang en impact. Tot slot leggen we de financiering vast in meerjarige afspraken tussen alle betrokken partijen. Deze organisatiestructuur maakt uitbreiding naar andere regionale gemeenten mogelijk en waarborgt de continuïteit van de aanpak. Door de nauwe verbinding tussen bestuur, uitvoering en participatie kunnen we daadwerkelijk het verschil maken in het verbeteren van de brede welvaart in onze wijken.